

Új kalifa Közép-Ázsiában

Türkmenisztán nemrég megválasztott elnöke, Gurbanguli Berdimuhamedov egyelőre nem vette fel teljesen néhai patrónusa, a decemberben elhunyt Szapurmurat Nyijazov allűrjeit. "A nép egyszerű fia vagyok – mondta nemrég az öt éjjel-nappal dicsőítő ashabadi televízióban. – Még nem viselhetem a Nagy jelzőt. Sok mindent tennem kell ehhez."

Egy kiló arany briliánssal

Az ügyes kezű egykori fogorvos – aki egy róka ravaszságával kaparintotta meg a földgázban és részben olajban gazdag egykori kommunista kalifátus feletti uralmat hóbortos diktátor elődjétől –, megérezte, hogy átmenetileg engedni kell a gyepción. Egykori páciensével s makacs híresztelések szerint "bal kézről való" édesapjával, Szapurmurat Nyijazovval szemben ő még nem kötelezte népes apparátusának tagjait, hogy korcsolyával felszerelkezve látogassanak el hajnalonként az óriási költséggel épült elnöki jégpalotába, amelynek fő attrakciója a forró sivatag közepén épült műjégpálya. Mellőzi az olyan mély értelmű Nyijazov-nyilatkozatokat is, miszerint a fedetlen női vállakkal a "Sajtan" – vagyis az Ördög – rossz útra téríti a nem elég erényes férfiakat, a vékony fátyollal fedett hófehér kebel ellenben a poézis jelképe. Az új türkmén kalifa elődjétől eltérően még egyetlen hónapot sem nevezett el önmagáról vagy családtagjairól. Viszont felemás engedményeket tett a pokol tornácát idéző, zsúfolt börtönök lakóinak, akik közül igen sok a politikai elítélt. A több ezer fogoly közül tizennégyen visszanyerhették szabadságukat. De azért egy közép-ázsiai kényúr ilyen engedmények közepette is kényúr marad. A Türkménbasi temetése óta a bolsevik időkre emlékeztető, módszeres leszámolás folyik a régi nómenklatúra egy része ellen. Közben az új kegyúr rokonsága, baráti körének tagjai – a mi tájainkon elképzelhetetlen módon – sáskarajként lepik el a gyors meggazdagodást ígérő kormányzati pozíciókat. Az ötvenesztendős Berdimuhamedov születésnapja alkalmából a Vatan – Haza – nevet viselő kitüntetéssel lepte meg magát. A fehér és sárga arany ötvözetéből készült aranylánc csaknem egy kilót nyom, és ötvenöt karátos briliánsok díszítik. Mellé havi harmincszázalékos, hangsúlyozottan adómentes fizetéskiegészítés, valamint – biztos, ami biztos – húszezer dolláros prémium dukál.

Élet a gázvezeték mentén

Türkmenisztánban minden évben dollár százmilliók cserélnek gazdát. A hivatalos adatok szerint a külkereskedelem – nagyrészt a földgázszállításokból nyert bevétel nyomán –

tavaly negyvenkét százalékkal nőtt. Nem csoda, hogy az ország külpolitikája azonos az energiahordozókkal való kereskedelem sajátos menedzselésével: miközben Ashabadban az ország tényleges olaj- és gázkincsére vonatkozó adatokat államtitoknak tekintik, a titokzatos energetikai vagyont egyszerre ígérik oda Moszkvának, Kijevnek, Pekingnek meg a nyugati világnak. Putyin látogatásai után mindig úgy látszik, hogy Ashabad végleg a Gazprom szekeréhez kötötte sorsát. Ezt sejtette a Kaszpi-tenger menti gázvezetékéről nemrég megkötött orosz–kazah–türkmén egyezmény is. De Berdimuhammedov azóta – alig néhány hete – Kínában is megfordult, és az energiahíánytól fuldokló kínai gazdaságnak évi harmincmilliárd köbméter földgázt ígért. Ezekben a hetekben újabb szint hozott a hagyományosan kiszámíthatatlan türkmén diplomáciába több magas rangú amerikai civil és katonai küldöttség színpompás ashabadi fogadtatása. A vendégek légibázisok létesítéséért és az iráni, sőt az orosz kapcsolatok gyengítéséért lobbiztak. Ezt nehéz lesz nekik elérni, noha a türkmén elit sem a FÁK-hoz, sem pedig a Moszkva által időről időre leporolt közös posztszovjet védelmi doktrínához nem kötődik. Az energetikai tartalékai és geostratégiai helyzete miatt 2001. szeptember 11-e után rendkívül felértékelődő Türkmenisztán vezetése azonban keleti kényurakhoz méltó módon magasra szabja az árat. "Amíg a Fehér Házban nem döntenek el, hajlandók-e egy új Marshall-segélyben részesíteni a közép-ázsiai országokat, mézes szavakon kívül nem sokat kaphatnak tőlük. De még tőlünk sem, ha majd hatalomra kerülünk" – hallottam néhány éve a türkmén ellenzéki emigráció egyik vezetőjétől, akit történetesen egy kormányközeli amerikai alapítvány tartott el a világ számos országában szétszórtan élő híveivel együtt.

A földgáz mint elnöki kegy

A térség kétségtelenül a világpolitikai vetélkedés egyik fontos színhelye, de a jelek szerint egyelőre sem Moszkva, sem Washington nem tervez "narancsos" vagy "szegfűs" forradalmat Türkmenisztánban. A külföld örül ugyanis, hogy Szapurmurat Nyijazov halála után a hatalom zökkenőmentesen, érett gyümölcsként Garbanguli Berdimuhammedov ölébe hullott. A nyugati demokrácia vezetőit sem zavarja különösebben, hogy miközben az új türkmén diktátor az elnöki, a főparancsnoki és a miniszterelnöki jogosítványokat birtokolja, hűséges alattvalói a törvényhozás élére emelték. Megkapta mellé a hadseregtábornoki rangot és a tudományok doktora címet is. És a csillaghullásnak még koránt sincs vége: Berdimuhammedov ezekben a napokban a "nép kérésére" átvette a türkmén kommunista utódpart elnöki posztját. Ezzel párhuzamosan pedig egy népfrontszerű mozgalom aktivistái is kikönyörögték, hogy az élükre álljon. "A türkmén nép fiai és leányai elárvultak nélküled. Jer,

és légy a nemzet atyja!" – fordult hozzá könnyes szemmel egyik híve. Egy ilyen – késő középkori-ázsiai-feudális – sztálini típusú posztkommunista eliten múlik, hogy – diverzifikáció ide vagy oda – télvíz idején Európa lakossága hozzájut-e a fűtést biztosító kék színű gázlángocskához, vagy sem.

Megjelent: Magyar Hírlap, 2007. 08. 21.